

Digitalisering af kulturarven – år 2

På grund af en fraværende national strategi for digitalisering af kulturarven er vi ved at påføre os selv et gigantisk nationalt hukommelsestab. Men lidt sker der dog på området.

Af Erland Kolding Nielsen ekn@kb.dk, Det Kongelige Bibliotek

Den 30. april 2009 offentliggjorde Kulturministeriet efter mere end 3 års udvalgsarbejde den længe ventede nationale digitaliseringspolitik i form af rapporten Digitalisering af Kulturarven¹, og i forbindelse med lanceringen skrev 6 rigschefer en skarp kronik, hvori der redegjordes for den kulturpolitiske situation på området.²

Ud fra en sammenligning med, hvad der sker i en række andre lande, stillede vi spørgsmålet: Hvad gør Danmark? Og svaret var: desværre ikke så meget, idet vi herhjemme hidtil har måttet begrænse os til selektiv digitalisering af, hvad de enkelte kulturinstitutioner har kunnet overkomme. Den form for systematisk masse-digitalisering, der er i gang i andre lande, og som i det store perspektiv er langt den billigste, er vi overhovedet ikke begyndt på, ikke fordi vi ikke har haft teknikken og ideerne, men fordi vi hverken har haft en overordnet politik eller midler til noget sådant.

Grundlaget er imidlertid til stede, idet Kulturministeriet i samarbejde med bl.a. de nationale kulturarvsinstitutioner har lavet udkast til en politik med svar på, hvorfor investering i digitalisering var af afgørende betydning, hvis ikke vi skal påføre os selv et gigantisk nationalt hukommelsestab.

Kulturministeriet bragte sagen op i forhandlingerne for 2010, og der blev udøvet en betydelig lobbyvirksomhed, men resultatet blev – selv i en finanskrisetid – mildt sagt skuffende. Et af de aktuelt største og vigtigste kulturpolitiske spørgsmål er således stadig helt uafklaret.

De kommende år

Det bliver således fortsat op til de enkelte institutioner inden for givne bevillinger og uden nogen form for overordnet prioritering eller koordinering at fortsætte som hidtil. Som en hjælp til kultur- og forskningssektorerne til at skaffe sig overblik fremover etablerede Det Kongelige Bibliotek i 2009 en ny digital, nationalbibliografisk tjeneste med den opgave at beskrive og regi-

strere den digitaliserede kulturarv i Danmark, dvs. ressourcer og samlinger af alle arter, efterhånden som disse retrodigitaliseres. Tjenesten, der fik titlen Kulturperler³, er tværsektoriel og -institutionel og omfatter, hvad der er retrodigitaliseret af både biblioteker, arkiver, museer og andre institutioner.

Kulturperler – som har vakt betydelig opsigt i udlandet – giver både et løbende overblik over digitaliseringssituationen i Danmark og systematiske, faktuelle oplysninger om de enkelte digitaliserede ressourcer.

Tjenesten er interaktiv i den forstand, at institutioner, personer eller organisationer, der digitaliserer eller er ansvarlig for digitalisering, periodisk indberetter (selv-angiver) nye digitaliserede samlinger. Der er nu over 200 samlinger med millioner af digitaliserede enheder.

Et mikroskopisk plaster på såret

Som en slags, dog uhyre beskedne, kompensation i den opståede situation med manglende national finansiering har Statsbiblioteket i 2010 fået 6,5 mio. over 3 år til digitalisering af danske aviser, og Det Kongelige Bibliotek 4,5 mio. kr. af de såkaldte UMTS-midler til at begynde et stort nationalt infrastrukturprojekt, der i princippet skal omfatte det 20. århundredes luftfotografering af Danmark. Det vil sige alle de arkiver eller samlinger, som vi har fået eller købt gennem den seneste menneskealder.

Danmark fra Luften – før Google er således påbegyndt i slutningen af 2010, og med Fyn som pilotafgrænsning vil det omfatte digitalisering af omkring 200.000 luftfotos 2011-14. KB har valgt at digitalisere en komplet landsdel og vil efterfølgende bruge dette som en illustration af mulighederne, når der skal skaffes finansiering for det øvrige land.

Nye partnerskaber

I maj 2009 indgik Det Kongelige Bibliotek som det første nationalbibliotek i verden en partnerskabsaftale med den store britisk-amerikanske forlagskoncern ProQuest om at kvalitetsdigitalisere alle danske, norske, is-

landske og slesvigske trykte bøger og småskrifter fra den første danske bog trykt i 1482 til 1700, herunder naturligvis også alle bøger trykt i udlandet med tilknytning til Danmark. Projektet, der er en del af det store Early European Books,⁴ omfatter anslået 16.200 boglige enheder og knap 2,8 millioner sider.

Projektet er opdelt i to faser omfattende hhv. litteraturen indtil 1600 og 1601-1700. Sidste år blev der gik første fase i luften efter en ny banebrydende forretningsmodel, hvor Det Kongelige Bibliotek giver gratis adgang fra danske IP-adresser, mens ProQuest sælger licensadgang for biblioteker, institutioner og andre brugere i udlandet med en varighed på 10 år fra offentliggørelsestidspunktet, hvorefter den danske litteratur overgår til public domain med open access.

Anden fase er i gang og gennemføres i 2012. I år udvides basen med litteratur indtil 1600 fra det italienske nationalbibliotek i Firenze, og flere følger efter i hastigt tempo.

Med en tilsvarende vision for perioden efter 1801 etablerede KB i januar 2010 kontakt til Google Europe med henblik på et muligt partnerskab. Men Google har ud over de problemer, der har været i forbindelse med op-havsretssagen i New York, i de forgangne år haft fortrolige forhandlinger med en række andre partnere.

I foråret og sommeren 2010 blev der indgået aftaler med den italienske stat om ældre litteratur før 1868, med Österreichische Nationalbibliothek i Wien og med Koninklijke Bibliotheek, det hollandske nationalbibliotek i Haag om digitalisering af deres ældre litteratur, hhv. 1701-1870 og 1501-1870.

Disse aftaler blev annonceret uden forudgående antydning fra nogen af parterne af, at de var på vej, og var årsagen til nye krav i forhandlingerne med KB. En dansk kontrakt synes at have lange udsigter, idet heller ikke Google har ubegrænset kapacitet.

EU-perspektivet

EU-projekter er en anden kilde til partnerskaber og medfinansiering sædvanligvis af halvdelen af omkostningerne. I anledning af det forestående 100-års jubilæum for udbruddet af den 1. verdenskrig 2014 er der i år igangsat et stort EU-projekt imellem en række europæiske nationalbiblioteker under ledelse af Staatsbibliothek (Preussischer Kulturbesitz) zu Berlin. Der skal digitaliseres samtidige bøger, pamfletter, billeder o.a. tekster vedr. 1. Verdenskrig, den store blodige tragedie, der for altid ændrede verden.

De store nationer, som stod på hver sin side i 1. Verdenskrig, Tyskland, Frankrig og England er gået sammen med en række andre lande – heriblandt det

neutrale Danmark – om at præsentere et stort projekt i EU's kulturportal Europeana, som skal være færdig den 28. juni 2014 – 100-årsdagen for mordet i Sarajevo.

Som det beskrives i en anden artikel i dette nummer, vil KB også i løbet af 2011 udvikle en såkaldt aggregator til indslusning af danske digitale dokumenter af forskellige kategorier i Europeana.

Der har indtil i år ikke været meget at finde her, men status pr. 1. juni er, at der nu er adgang til knap 17.000 objekter og yderligere 7.000 er på vej ind.

Fremtiden

Set i lyset af den fraværende politiske beslutning om en samlet digitaliseringspolitik og -strategi for kulturarven er der andre relevante forhold, små som store, som kunne fortjene mere opmærksomhed.

Ud over det grundlæggende spørgsmål om finansieringen, herunder prioriteringskonsekvenser af samme, rejser det nye spørgsmål, først og fremmest i form af brugerinddragelser: Hvordan skaber man incitament i befolkningen for benyttelse og deling af kulturarven (jf. artikler i REVY 6-2010 og 3-2011), og vil netop det svage statslige engagement i digitaliseringen af vores kulturarv forhindre virkeliggørelsen i den digitale tidsalder af den gamle oplysningsdrøm om en fri og åben adgang til viden og information i form af et internationalt digitalt offentligt bibliotek, som Europeana er udtryk for, og som nu diskuteres i Nordamerika.

En problemstilling som KB i juni 2011 satte på dagsordenen for en international minikonference i København. Interessante spørgsmål, som vi i første omgang må vente med at få svar på.

Noter

¹ www.kum.dk/sw75986.asp

² Erland Kolding Nielsen, Svend Larsen, Per Kristian Madsen, Johan Peter Noack, Karsten Ohrt og Dan Nissen: "Kulturarv ved skillevej – glemsel eller digitalisering!" Kronik i Politiken, den 30. april 2009.

³ www.kb.dk/da/materialer/kulturarv/index.html
Tjenesten har i 2010 fået en række nye features som "Nyheder", "FAQ", "Tutorial", "Indberetningsskema" m.v.

⁴ www.kb.dk/da/materialer/kulturarv/institutioner/De-tKongeligeBibliotek/Boeger_oversigt/EarlyEuropean-Books.html; endvidere Erland Kolding Nielsen: "Digitalisering af den danske nationallitteratur før 1700", Årsberetning 2009.[2010], ss. 34-37 med videre henvisninger.